

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ivdx Magistrtvs Senator

Zype, Franciscus van der

Antverpiæ, 1633

Cap. XXXVIII. Monita Miscellanea.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14280

tatem : à peccatis puri expectent quod *Iudith cap. 5.* Achior ad Holofernem ait, *Non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui.*

CAPVT XXXVIII.

Monita Miscellanea.

INstruximus hactenus Iudicem variâ disciplinæ supellectile, siue decernat vt Iudex, siue ordinet vt Magistratus, siue consulat vt Senator; omnemque in legitimos ordines commeatum digessimus. superest vt quemadmodum exercitum lixæ, calones, aliaque id genus confusa turba sequuntur; ita hîc extra ordinem Miscellanea monita varij generis subiungamus: quæ si exactè singula pertractanda forent, in immensum voluminis oceanum excurrerent. Reliquimus ergò mox augustè consultantem, cum summo Numine. id rursùs repetendum est. finis omnis atque initium à Deo sumendum. ideo ille Alpha est & Omega. omni ergo in deliberatione, omni in actione eum sibi proponat, inuocet, veneretur. per eum *Reges regnant & legum conditores iusta decernunt.* Rectè Cambises ad Astyagem: *Dei esto amicus, in eundem pius, nihilque aggrediaris, nisi Diuino Numine implorato. imbecillis enim est & hebes mortaliū natura. nihil autem Dei sapientiam latet. omnia ex sententia eis cedunt, quibus illa præsto est. oculi Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum.*

Post diuina principia, inter humana imprimis Nosse se ipsum oportet, quo iure præsit, imperet, regnet: optimo, maximo, an restricto. cuius ob rei ignorantiam incuriamvè, multi se atq; Remp. perdidit. neque res eget exemplis è cœlo descendit *ἡ δὲ τὴν οὐρανὸν.* Noscenda natura vulgi est, & quibus modis temperanter habeatur: noscendus populus cui quis præest, quibus moribus, quibus legibus, quibus fœderibus contineatur, quos domi vereatur, quos foris comiter obseruet. cum populo ita agendum, ne quid ingenio eius displiceat. affectanda eius beneuolentia, in Principem statumque publicum prompta inclinatio, & amor. eâ tamen temperie, vt ne aut reuerentia terrore, aut amor humilitate capteretur. ita habeatur vt pareat, non vt seruiat. beneficentiâ mulcendus est, tantaque indulgentiâ, quantam legum benignitas permittere possit.

Inter hæc tamen, eâ viâ incedendum est, vt existimatio, auctoritas, atque vis Imperij nullatenus remittatur: vt facilitas non

1.
Omnibus
diuina ap-
precatio
præmit-
tenda.

2.
Noscit qui
regit seipsum
quo iure
præsit.

3.
Noscit quos
regit, pla-
ceat.

4.
Salua au-
toritate.

non minuat reuerentiam, humanitas dignitatem, vel benignitas Imperij Maiestatem. etenim illa salutis est tutela. oportet metuant Principem subditi, non oderint, sed venerentur admirenturque. ^{5.} *Quibus modis & moribus.* metuant seueritatem: careant illecebra peccandi spe impunitatis, abstineant à prauis ob turpitudinem, ob supplicia, & pœnam. non tamen ita frequentem, vt crudelitatis speciem præ se ferat, sed vt ex parcitate animaduersionum pœna ad paucos, metus ad omnes perueniat. Ita constantibus legibus moribusque, vt non indies vertantur, & euertantur. nihil enim magis ad contemptum legum pertinet, atque imperantium; quàm frequens mutatio. non coalescit planta quæ sæpiùs transfertur. non leges atque imperia veneratrices in animis subditorum radices figunt, quæ quod iusserant, ventant; quod vetuerant iubent: nisi quando forsan liqueat nociturum priscum rigorem, & nimiam seueritatem, atque tunc sensim agant, atque pedetentim quædã ex tempore disponendo, quædam in tempus reiiciendo. Mores etiam atq; virtutes in eo qui præest constantes mirificè ad venerationem faciunt, præsertim dum prouidentia accedit, & læta successibus fortuna, atque augusta corporis species, aut saltem augusti oris compositi gestuumq; grauitas quam obuii, non vt acerbam metuant, sed vt Imperio dignam vereantur. quæ non in omnes conuentus ingeratur, sed cuius vitato assiduitatis fastidio, auctoritatem absentia sæpiùs tueatur.

Comitatus etiam atque familia splendeat. non quidem vt fastuosus superbiat, sed supra vulgi sordes emineat; habitu imprimis atque vestitu decoro. natalium etiam atque generis splendore emineat. ^{5.} *Comitatus splendeat.* neminem enim excelsi ingenij virum humilia delectat, & sordida. sint tamen qui ita maiorum factis glorientur, vt virtutem imitentur. quid enim prodest ei, quem sordidant mores, generatio clara? *In amicorum legendis ingenijs damus operam, vt quàm minimè inquinatos assumamus.* Senec. de tranquil. cap. 7. *Duo sunt que ab egregijs Principibus expectantur; sanctitas domi, & in armis fortitudo, utrobique prudentia.* Aurel. in Traian. *A domesticis,* inquit Calsiodorus, 10. var. epist. 5. *velis inchoare disciplinam, vt reliquos pudeat errare, quando tuis cognosceris excedendi licentiam non præbere.* quæ non vidit omnis ætas Reipublicæ mala, dum quò sæpiùs, eò apertiùs delinquunt marcida quædam Aulæ mancipia? magni liberti, magni eunuchi, & sub his numerosi nequitiarum asseclæ magnas sæpissimè strages dederunt.

Assiduas etiam aularum pestes, qui præsent, fugent qui, eos, qui virtutibus antecellunt, inuidia premunt; specie amicitia dolum parant: supplantatores, & funambulos simplicitatis alienant. quibus ^{6.} *Absint aularum pestes.*

ad reprehendenda aliena facta & dicta ardet animus. qui secretis criminationibus infamant ignarum; & quo incautior decipiatur, palàm laudant.

7.
Quales Ma-
gistratus
eligat?

Sed imprimis in magnis Magistratibus, qui circa Principem, aut in Principalibus negotijs versantur, eligendis spectanda est generis claritas. Tuli, inquit Moyf. 1. *Deut. de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos Principes, tribunos, centuriones, & quinquagenarios, & Decanos. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum Senatoribus terræ. Parab. c. 3. Solon Areopagum ex ijs constituit, qui honesto loco nati essent, & egregium virtutis & temperantiæ suæ specimen præbuisent. non tamen excludendi sunt novi etiam homines, quos virtutes in excelso statuunt. nam apud maiores virtutis id præmium fuit, cunctisque civium, inquit Tacitus, si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus. Ventilabrum est seditionum videre malè collatos Magistratus. Malum est, inquit Vopiscus in Tacit. habere Imperatorem, qui eos faciat Consules, Duces, Indices, quorum vitas, merita, & aates, familias, gesta non norit. Est malum, inquit Eccles. 10. quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie Principis; positum stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum: vidi seruos in equis, & Principes ambulantes super terram quasi seruos. Regnum Romanum, inquit D. August. tam diu perseveravit, quàm diu sapientes regere permiserunt. sed dum iuvenes inexpertes elegerunt, tamquam iustitiam ignorantes, acceptores personarum facti sunt, & iustitiam perdentes, dominium orbis terrarum amiserunt. Iuvenes ergò imprudentes constituendi non sunt Duces, vel Ecclesiarum Pastores, ne ipsi simul cum populo pereant. Tales enim si præsunt, non solum præterita, & futura non cogitant, sed aures etiam obturant, ne quod verum & bonum est, audiant.*

8.
Tutiora
eligat.

Iterum qui præest, aut ei consulit, omisissis præcipitibus, tuta & salutaria capeffat. non ambiat quod multi inuideant, plures etiam concupiscant. non durat, nec ad vltimum exit nisi lenta felicitas. quidquid excessit modum, pendet instabili loco. non ambiat quod cum magno emolumento insidiantis eripi possit. Abraham Bascha deprecatus eminentiores dignitates Solimanum rogabat, vt moderatiorem fortunam illi impenderet. modicis rebus longius æuum est.

9.
Non sic
credulus.

Rursus qui communem hominũ sortem excellunt, æmulationi obnoxios se sciant. credant neruos esse atque artus sapientiæ non temerè credere. fraudis atq; insidiarũ & perfidiæ plena sunt omnia. diffidant ergò semper ignotis, & vix dũ notis fidant. Ita tamen se habeant quasi maximè fidere videantur. detecta enim diffidentia repudiũ est amicitia. quod maximè periculosum est, si diffidere videaris,
non

non his illisvè personis, sed integrè cuiuspiam nationi. Vtrumque in vitio est, & omnibus credere, & nulli. itaque similes oportet inuitus, & dissimiles cum dolore. Agefilaus sese ita assuefecerat, vt metuens hilaris videretur: secundisque in rebus longè timidissimus esset.

Sed & alij Principi necessariam custodiam assignant. nec censent maiestatem sine viribus tutam. stipatores exigunt qui somnum eius nocturnis excubijs muniant, latera obiecti circumfusisque defendant, incurrentibus periculis se opponant: sed fidissima est custodia Principis ipsius innocentia. hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere.

*Non sic excubiæ, non circumstantia tela,
Quam tutatur amor.*

Amorem ergo apud populares, metum apud hostes quæramus: amor aduersus vim externam, aduersus domesticas insidias æquè valet, arma aperta palam vites, fraus & dolus occulta, eoque inuitabilia, nulla vis imperij tanta est, quæ premente metu possit esse diuturna. quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, perijisse expetit. Quin etiam qui puniendi causam habent, modum habeant. nec iisdem de causis alij plectantur, alij ne appellentur quidem. nec frequens sit vindicta, vt paucorum odium reprimat, omnium iritet. Tributa noua populum non decorient. vetera sine auaritia & crudelitate tolerantur, neque nouis acerbitatibus ad inuidiam vertantur. pecuniæ non illudatur, nec per turpitudinem qui præsumt abutantur. Alex. Seuerus aurum & argentum raro cuiquam nisi militi diuisit. at hodie milites sunt mendicabula, aurum & argentum nonnullibi deriuatur ad alias Reipublicæ sanguisugas. Sæpe, inquit Salustius ad Cæsarem, iam audiui, qui Reges, quæ ciuitates, per opulentiam magna Imperia amiserint, quæ per virtutem inopes ceperant. Fiunt, inquit Aristoteles, 5. polit. mutationes, cum homines sua consumunt prodigè viuentes, adde & largientes.

Et quoniam præmia bonorum, malorumque, bonos ac malos faciunt; bonorum præmia numquam omittantur, numquam malorum. præsertim in bello, vbi peccare bis non licet. frustra lamentis repetuntur florentes exercitus, classes, legiones, inedia, incuria, ignauia deperditæ. in causas inquirendum, & sæuendum. militaria delicta mortalia sunt. ex puncto pendet immensitas rerum. numquam ergo impunita sint; nisi fortè ex clementia, cum citra Reipublicæ periculum atque impunitatis spem trahi in exemplum non possunt. qui enim Reip. ex delicto illatam iniuriam non punit, nouam prouocat.

Odium refert qui præest, si merita non remuneratur. contemp-
tum etiam, si poenas noxijs non irrogat. exinde nascitur facultas
faciendi quod cuilibet visum. quæ non potest comprimere ingeni-
tam singulis hominibus prauitatem.

13.
Solicitus
sit.

Nihil porrò vehementiori impetu Imperia in ruinam agit, quàm
incuria: si qui præest leui auditu quamuis magna transmittat, ab-
undè ratus, si præsentibus fruatur, nec in longius consultans. tem-
pus otio, alexæ, luxui, & sagine dispartiens; lusus in medias noctes,
somnos in medios dies protrahens. *Solutè viuentes*, inquit Aristoteles
lib. 5. politic. cap. 10. despicabiles fiunt, & multas oportunitates præbent ho-
stibus.

14.
Imperio-
rum ruina,
causa, in-
dicia.

Quamuis etiam periodi sint ortus interitusque Imperiorum, vt
sæculares mutationes obseruauit Chokier *polit. lib. 6. cap. 1.* diuino
tamen nutu digeruntur. qui & solet prænunciã mittere discordiam.
solet malum extremum discordia præcedere. ciuile odium ad ini-
micorum perniciem præceps est. solent deesse bona consilia, aut à
discordibus inuicem destrui. per eam res maximæ dilabuntur. ode-
rit discordiam quisquis imperium amat. *Haud leue*, inquit Tacit.
2. Annal. decus Drusus quæsivit, illiciens Germanos ad discordias. quã eadem
artè multi hodiè aduersus vicinos vtuntur. dum credimus discor-
dias ex se ipsis nasci; serunt sapientes Duces, & multo precio emunt
hostium discordias: dum sciunt, ne minimam quidem nationem
posse ab aduersarijs deleri, nisi proprijs simultatibus se ipsa consum-
pserit.

Iuxta hos, *Mali*, inquit rectè ille, *dæmones sic implicuere no-*
stras mentes, vt relictis veris hostibus, quos longa pace frui permittimus, in
nos nostrorumque membra armatas, & sanguinolentas conuertamus
manus.

15.
Curetur
domi con-
cordia, for-
sistudo foris.

Duo sunt, inquit Polyb. 6. quibus omnis Respub. seruatur:
in hostes fortitudo, & domi concordia. in hac quies, tranquillitas,
salus; in illa Reipub. tutela, hostium propulsatio, vindicta, etiam
pomerij prolatio consistit. vtraque prudentiam exigit, hæc togæ,
illa sagi. hæc boni patrisfamilias prudentiam quadamtenus spectat,
illa Ducis. altera quidem semper alterius indiga, sed *virtus militaris*
præstat cæteris omnibus: sacra prophanaque omnia latent in præsidio, ac tutela
bellicæ virtutis. Militaris ergo prudentia ambabus vlnis amplexanda,
quæ principio omnem temeritatem rejicit à bellorum initijs, pro-
gressu, & fine: vt nequid in eo suscipiendo, gerendo, finiendovè
inconsultò agatur: non generatim tantùm, sed in quolibet et-
iam actu, & scena. necubi desint consilia, apparatus, arma, pe-
cuniæ, commeatus: disciplinam non potest seruare ieiunus exerci-

Prudentia
in quibus?

tusa

tus: mendicitas ad omnem desperationem vocat armatos. non miles, non centurio, non tribunus officio fungitur, cui deest annona. quibus ut ad populandos, non iam dico finitimorum, ut *Liuius lib. 28.* sed suorum, agros, tecta que vrenda, & capienda pecora aliqua vis sit: ita in acie ac signis collatis nulla est exercitus lingua, quam manu promptior: prædator è socijs, & ipse præda hostium.

Qui & hodiè ita habetur, ut quæ olim de disciplina & dilectur 16. ^{Disciplina:} regulæ erant, philosophicæ scholæ dogmata nunc videantur. Infames militare non poterant: hodie quorumlibet criminum damnati multos numeros faciunt. disciplinam vix non omnes aut aspernantur, aut contemnunt. *Alexandri Seueri apud Lampridium non seuerum iam iudicium, sed phantasma arbitrantur. Disciplina, inquit, maiorum Rempublicam tenet: quæ si dilabatur, & nomen Romanum, & Imperium amittemus.* Ita verò accidit illis Romanis. Repetat nunc memoriâ quisque suæ gentis disciplinam maiorum, atque an ab ea defecerit circumspiciat; & quid porro in proinctu esse possit auguretur.

Sub disciplinam igitur reuocandi sunt Legati, Tribuni, & qui- 17. ^{Quoad omnes,} cumque militibus præsumunt, metatores, atque ipsi milites. puniendi contumaces, emanfores, desertores, transfugæ, proditores, seditiosi, qui in acie loco cedunt, se dedunt, arma amittunt, alienant, excubias deserunt, minùs rectè agunt, locum cui præsidio impositi sunt, amittunt, hostibus dedunt, ducem non protegunt, eius dicto non parent, furtis alijsque delictis militaribus se maculant. in eos iudicia, & pœnæ militares exercendæ. quibus de rebus omnibus, totaque disciplina militari optimè *Aiala tot. lib. 3. dere milit.*

Sed quoniam milites, inquit *Vegetius l. 3. cap. vlt.* pœna & timor in sedibus corrigunt, in expeditionibus spes & præmia faciunt meliores; etiam præmijs, priuilegijsque milites animandi sunt. de vtrisque iterum rectè *Aiala ibidem cap. 7. & cap. 20.* & missione honestâ post emerita plurium annorum stipendia. *de qua idem cap. 6.* qui olim fuerant extensi ad annum 11. deinde 16. demum 20. quando erat coacta militia, & delectus. causaria missio hodiè magis in vsu est, & pro annis, & meritis stipendiorum incrementa, & honores.

Vtraque prudenter dum pro meritis. sed admodum disciplinæ, & 19. ^{Disiectæ,} ærario illuditur, dum sine examine tribuuntur. dum quis in vnum diem centurio creatur, in annum signifer, quin & tribunus sine mili-

te: vt illis nominibus stipendia reciproca cedant, adeò vt numerus huiusmodi missorum in immensum creuerit alicubi; decreueritque ærarium, vt numeri militum ali non possint, sint cohortes in quibus sint, si non plures, numero æquales huiusmodi missi cum gregarijs, atque illorum multiplicatâ gente, non magnificata est horum lætitia. vbi isti magni manduci faciunt, vt grex ouium pascuo careat. neque tamen cum ad pugnam ventum est, triarij isti vim omnem prælij excipiunt; sed in eos inclinata recumbit, qui corpus famelicum vix trahunt, manus ita debiles habent, vt conferere non dicam, sed mouere vix possint, corpore toto nudi, armis vacui, cædi idonei. & mirantur ignari vnde tanta auri vis tam steriles belli effectus pariat; & frustra dolent illi Principes, qui Regium non putant tantas summatim subducere rationes. miranturque si legunt aut vident extremos hominum ex despectis angulis orbis antrisque egressos, dum alio instituto, aliâ disciplinâ vtuntur, supremorum monarcharum conatus supergredi.

20. Non pace, non bello res prosperè cedere possunt apud quos quæ diximus vitia: & duces contemnendis quàm cauendis hostibus meliores. sed ij exiguntur quos nullum belli genus non exerceat: qui nouerint quantis belli neruis opus sit, quantos intendere possint, vnde & quomodo illi haberi quos in vsus & ad quâ ratione impendi. quàm æquè quam æqualiter census agi, & pecunia imperari, & impensa populo probari, oculisque subijci. qui sciant quam promptè apud eas gentes pecunia conflatur, vbi ipse populus, eum cui maximam fidem rerum suarum habet, ipse deligit: cuique potestas omnis æstimationis summæque faciendæ, corrogandæ, & erogandæ permittitur. qui sciant quis ordo agminis, quæ cura explorandi, quantus vrgendo trahendovè bello modus, qui milites habeant, castigentque vt liberos, & ab illis habeantur, & timeantur vt patres. qui vnum suum seruare malint, quàm mille hostium perdere (vt in Africa Carolus V. aiebat) qui tempestiuè in hyberna eos & æstiuâ deducant, curentque ne in compitis moriantur (vt Alexander Magnus militem in via deficientem suis ipse vlnis sustulit) qui exerceant legiones, etiam sine bello; nec disciplinam modò, sed exemplum etiam à se peti volunt: qui rumores non curent, sed malint eos sapiens hostis metuat, quàm stulti ciues, militesvè laudent: non vt hodiè multi videri malunt rem benè gerere, quàm gerere; magis occupantur corrogandis de re à se vt benè gesta testimonijs, quàm re bene gerenda: qui militem exerceant ad robur & virtutem, vt norint tractare arma, ambulare celeriter, & aqua-

Quales Duces requirunt? quid curare debeant bello gerendo, finiendog, summatim.

æqualiter locum non deserere, ordines non turbare, inter se in modum iustæ pugnæ concurrere, ferre pondus, solem, pulueremque, annonam pariter & arma, fossam ducere, & sudes scienter figere, quæcumque; euenire in acie atque prælijs possunt, omnia in campestri meditatione prænoscere. ferre cibaria, ferre si quid ad usum velint, ferre si quid ad vallum: miles centurioni, centurio tribuno obsequi, ad nutum regentis, sine tumultu respondere. qui præscribere sciant in itinere vel acie incedendi ordinem, legitimum spacium quo miles distet à milite, qui non conglobent agmen, aut laxent. pro gradu leuioribus auxilijs, equitibus & peditibus loca oportuna deputent, centurias, & contubernia diuidant: luxum vitent, iactantiam ac linguæ ferociam, ignauissimi cuiusque tesseram: qui militem cogant uti cum prouincialibus iure ciuili: qui cum diuersarum gentium agmen ducunt omnibus ijdem sint, nec causam præbeant, aut tolerant, quâ inter illas discordiæ super viribus, meritis, prærogatiua, ordine excitentur; sed omnia ea aut gradus, aut numerus stipendiorum, aut fors, aut vices, aut æquæ omnibus conditiones, nisi fortè non æquo iure regnentur, definiant. alioquin credat eum, quem post habuerit, pro ignominia id habiturum; Ducemque, Tribunum, Centurionem facile desereri ab eo, qui se credit contemptum, non obsequi ad imperia, non pugnare.

Qui gnarus sit omnium temporum in bello habendam rationem. vbi factò magis, quàm consulto opus est, quàm noxiæ sint lentæ deliberationes; ut ex decreto bellum geri non possit; nec in vrbe sciri, quid armato gerendum sit. quàm læpè occasio amplius iuuat, quàm virtus. quàm casu oblata flectenda sit ad consilium. quàm nemo celerius opprimatur, quàm qui nihil timet. quàm nihil tam leue sit, quod non magnæ interdum rei momentum faciat. qui suum & hostium exercitum, locorum situm, naturam regionis nouerit: & ante omnia hostium Imperatoris ingenium, & gentis quam in bellum ducit. qui norit quando pugnare expediat, quando tergiuersari, quando domi bellum excipere, quando in hostilem agrum inferre; quando magno clamore, & concitato cursu pergere; quando loco manere, & impetum excipere. quando cedendo nimis progressum per tædia ac moras: quando ipse non commeatum, non supplementum, non pecuniam habens (cùm fortissima consilia tutissima sunt) vi ac manu conari, vel cum multis rebus superior est. alioquin quando nulla cogit res, non se committere fortunæ. quamuis oporteat bono semper esse animo Imperatorem in rebus ambiguis, etiam & aduersis. spem vultu etiam simulare, læta nuncia in vulgus serere, in conflictu etiam fausta quamuis falsa
incla-

inclamare. & nihil omninò exercitui, nonnullum metum hostium incutere, exercitum Numini Diuino reconciliare. nihil agere periculi tentandi gratiâ. milites suos secundùm hostiû copias instruere, habere seorsim delectos qui fessis & laborantibus opè ferant: habere in occulto insidias: familiares cum familiaribus, notos cum notis collocare, splendide instructa acie procedere, & iam ante secum constituere, quem cui in prælio opponat: ordines numquam soluere: ipsum manus non conferere, sed ad omnia intentum, vbique prouidere, angusta loca occupare, si inferior est equitatu: plana, si potior. militem non nisi pransum & curatum committere: & discretis nationibus, vt ipsa contentione decoris accedantur. aciem prior instruere, atque ita vt auersum solem & puluerem habeat. aduersus inopinata oculis auribusvè subiecta mox solerter prouidere: ore, vultu, gestu hortari, animare: nimium metum depellere: occurfare paudentibus, retinere cedentes, tardos impellere, nimium se diffundentes restringere: fugienti hosti viam aperire: non pctinaciter instare: ne vel tunc fortiùs ex necessitate resistat, & aliàs faciliùs acie cedat: non vt victoriâ nisi prouisum fuerit, ne ipse vincatur: non omisso hoste spolia confectari: obtentam victoriam prudenter prosequi, non degenerare aliquo consilio, ignauâ, vel ignarâ arte quippiam aggredi, cuius infelix successus illius cursum sistat, victoriæ famam minuat, vnde cætera pendent. etiam modica damna famam partæ victoriæ lacerant.

Victor ergò cautè progreditur. victus Marte aperto, ad stratagemata se vertit, ad belli furta, dolos, & fraudes militares. nec prælij vnus euentu pauescit. reciproca sunt fortunæ & pugnantium vires. contra fortunam strenuè insistit spei, vires iuxta, & circumfistas inspicit. loca aliqua munita copijs & comœatu firmat distinnendo hosti, dum noui dilectus, noua quæruntur auxilia, & dum vult pacem, bellum adhuc parat.

Vult autem quisquis bonus est Imperator, siue victus, siue victor, dum æquæ conditiones haberi possunt: dabit accipietque quisquis erit iustus. qui non dederit, qui non acceperit, memoriâ repetat, & maiorum, & nostrâ ætate fuisse victores, qui æquis conditionibus & cum laude poterant bello defungi, qui postmodum etiam plures post annos reparatis eictorum viribus, & fœderatorum auxilijs vrbibus ipsi prouincijsque victis pulsi fuerunt.

Ideoque nec vnquam vna cum gente tot annos bella gerit, vt illa non notas antè vires introspeciat, cum finitimis & disitis fœdera contrahat, contumax ipsa & armis exercita seruitutem abnuat, dominatum excutiat, libertatem vindicet, non timida iam amplius ipsa,

ipsa, sed timenda fiat: non de penatibus sollicita, sed iam alieni cupida: non domi iam sua tuendi, sed aliena inuadendi consilia agitet: non secum tantum habitet, sed & alios Principes atque Respublicas vicinas remotasque toto orbe sollicitet, ac vndequaque motis armis vires distrahat, à se auertat: vt iam de postliminio desperatio, de presentis statu defendendo metus succedat.

CAPVT VLTIMVM.

Parenesis ad Iudicem, Magistratum,
Senatorem.

Iudicis, Magistratus, Senatoris difficile est officium, functio ardua, munus periculose plenum opus alic. Noli ergo querere fieri Iudex, si non valeas virtute irumpere iniquitates. Eccli. 7. Nosce te ipsum: & quid valeant humeri, quid ferre recusent. noli querere, affectare, ambire honorem, cuius oneri non sis ferendo. nosce vires tuas, & muneris grauitatem, ne impar suggestus fatiscas, collidaris, opprimaris. examina te ipsum, an valeas virtute irumpere iniquitates. virtute, inquam, omnigenia, quam lib. 1. in multas sectiones partiti sumus; praesertim in cap. 5. quo in Iudice vniuersalem exegimus: & deinceps explicuimus. an tibi suffragetur consilium Iethro, Exod. cap. 8. Moyse datum, vt in subsidiarios Iudices assumeret sibi virtutis viros, eam admodum praeditos atque perfusos, vt ab ea denominationem mereantur virtutis: an tibi ea suppetat, quae irumpere valeat iniquitates: etiam vniuersas, quacumque parte virtutibus Iudici necessarijs, iuri, iustitiaeque possint aduersari. Multae ex sunt virtutes, multae iniquitates. multas lib. 1. virtutes exegimus, vt merito ijs omnibus praeditus à praecone proclametur, *Quis est hic, & laudabimus eum?* multae iniquitates non tantum singulis Iudicis virtutibus plures oppositae, quas ipse vincere debeat: sed & quae in alijs haereant: *Totus siquidem mundus in maligno est positus:* quas in alijs Iudex debeat irumpere.

Multae sunt Iudicis actiones. plures his libris tetigimus, nec tamen omnes: generalia axiomata dedimus, & multa quidem; nec tamen omnes actionum regulas complexi sumus: sed generales iterum dedimus: quantus descensus est ad omnes species actionum, easque omnium negotiorum singulares? quas vt infinitas non minus est impossibile pertractare, quam inuidiosum, quae experientia poterat subministrasse, attingere. à quo velleo magis abstinuimus,